

ŞERİMİZİN FƏXRİ

Gözəl şeir öz tərəvətini heç bir zaman itirmir. Əsrlər keçir, nəsillər biribirini əvəz edir, əsil sənət əsəri olan şeirlər həmişə dodaqlarda səslənir, ürəklərə təsir edir, dillərdə əzbər olaraq yaşayır. Belə şeirlərin tərif və təbliğə ehtiyacı yoxdur. Onlar cap olunmasalar da, öz ömürlərini ecazkar bir güdrətlə uzadırlar. Elə bil sözlərin sehrkar quruluşu onlara yeni həyat və qüvvət verir. Əsrlərin imtahanından çıxıb unudulmayan belə əsərlər klassik irsimizin ən gözəl nümunələridirlər. Molla Pənah Vaqif də (1717-1797) öz tərəvətini əsrlərcə yaşadan klassik şeirimizin ölməz nümunələrini yaratmış sənətkarlardan biridir.

Vaqif öz ədəbi və siyasi fəaliyyətilə xalqla bağlı mütərəqqi şəxsiyyətlərdən biri olduğu kimi, Azərbaycan ədəbiyyatının yeni istiqamətdə inkişafına kömək etmiş güdrətli bir sənətkardır.

Vaqif 1717-ci ildə Qazax mahalının Qıraq Salahlı kəndində anadan olmuşdur. Şairin əsl adı Pənah, atasının adı isə Mehdi ağadır. Lakin sonralar Vaqif məktəbdar olduğu üçün Molla Pənah adı ilə xalq arasında tanınır.

1759-cu ildə Gürcüstan sərhəddində baş verən qarışıqlıqlar nəticəsində Qazax mahalının bir neçə ailəsi kimi Vaqifin ailəsi də doğma yurdlarını tərk edib Qarabağ xanlıqlarına köçməyə məcbur olur. Vaqif burada da məktəbdar kimi çalışır. O, məktəbdə çalışdığı vaxt, eyni zamanda şeirlər də yazaraq yavaş-yavaş məşhurlaşır. Bu dövrün məhsulu olan əsərlərində şairin maddi və mənəvi sıxıntıları da öz əksini tapmışdır. Bu cəhətdən “Bayram oldu” qoşmasını misal göstərmək olar.

Vaqif sonra Şuşa şəhərinə köçərək, orada məktəb açıb köhnə peşəsini davam etdirir. Lakin bu zaman Vaqifin şairlik şöhrəti hər tərəfə yayılmış idi.

İstedadlı şair eyni zamanda hazırcavab, savadlı bir alim kimi də şöhrətlənmişdi.

Şairin şöhrətini eşidən Qarabağ hökmdarı İbrahim xan onu saraya dəvət edib, eşik ağası, yəni daxili işlər üzrə vəzir təyin edir. Lakin Vaqif az bir müddət ərzində öz ağıl və istedadı ilə böyük nüfuz qazanır, xanlığın bütün daxili və xarici işlərini öz əlinə alır və təxminən 27 il müddətində sarayın ən mötəbər adamlarından biri kimi tanınır. Tarixi məxəzlərdən Vaqifin Qarabağ xanlığının möhkəmlənməsi uğrunda çalışan bacarıqlı bir dövlət xadimi olması anlaşılır. Xüsusən xanlığın mərkəzi şəhərinin abadlaşdırılmasında və təmiri işlərində onun böyük rolu olmuşdur.

Məlumdur ki, Vaqif dövründə Azərbaycan bir sıra xanlıqlara ayrılırdı. Vaqif bacarıqlı bir dövlət xadimi kimi bu parçalanmanın ölkənin mədəni-

iqtisadi inkişafına ciddi maneə olduğunu anlayır və var qüvvəsi ilə xanlıqları birləşdirməyə can atırdı. Lakin bu mümkün olmadığı şəraitdə ölkənin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün şair Rusiya ilə olan əlaqələri daha da möhkəmlətməyə başlayır. Bu zaman İrandan Ağa Məhəmməd şah Qacar tərəfindən gözlənilən təhlükəni hiss edən Vaqif ölkəni müdafiəyə hazırlaşır, bu məqsədlə qonşu dövlətlərlə ittifaq bağlayır, Rusiya ilə siyasi əlaqələri möhkəmləndirirdi.

Məhz Vaqifin belə bir siyasi fəaliyyəti nəticəsi olaraq Qarabağ xanlığı Şuşa qalasını Qacarin hücumundan müdafiə edib qoruya bilir.

Lakin Qarabağ xanlığı Qacarin ikinci hücumunu dəf etməyə müvəffəq ola bilmir. Buna həm Rusiya ordularının uzaqlaşması, həm də ölkədə baş verən fəlakət imkan vermir. 1797-ci ildə Şuşa qalasını işğal edən Qacar Vaqifi də zindana saldırır. Lakin Vaqif, Qacarin öldürülməsi ilə əlaqədar olaraq həbsdən qurtarır. Bu münasibətlə yazılan “Ey Vidadi, gərdişi-dövrani-kəcrəftarə bax” misrası ilə başlayan qəzəlində şair həmin məsələyə toxunmuşdur.

Ağa Məhəmməd şah Qacarin məğlubiyyətindən sonra İbrahim xanın qardaşı oğlu Məhəmməd bəy Çavanşir xanlığı öz əlinə alır. Təzə Qarabağ xanı əmisinin bütün yaxın adamları kimi Vaqifə də pis münasibət bəsləyir və onu öldürmək üçün bəhanə axtarır. Bu zaman Vaqifin vəziyyəti daha da ağırlaşır.

Şairin “Görmədim” müxəmməsi də onun keçirdiyi belə ağır zamanlarda qələmə alınmışdır. Nəhayət , Vaqif İbrahim xanın dalısınca qasid göndərüb yazdığı məktubda xandan tez qayıtmasını xahiş edir. Lakin məktubu aparan qasid tutulur və Vaqifin xana yazdığı həmin məktub ələ keçir. Məhəmməd bəy Çavanşir 1797-ci ildə şairi oğlu Əli ağa ilə birlikdə Şuşa şəhərində öldürtdürür. Bütün həyatını xalqla, vətənə xidmət işinə sərf etmiş, xalqla yaxından bağlı bir yaradıcılığa malik şairin həyat yolu belə faciə ilə bitir. Vaqif edam edildikdən sonra onun evi talan olunur. Bütün bunlar Vaqif irsinin bizə qədər gəlib çatmamasına səbəb olur. Talan zamanı şairin əsərlərinin çox hissəsi itib-batmış , divan və əlyazmaları məhv olmuşdur. Lakin xalq sevimli şairinin şeirlərini hafizələrində yaşatmış, müxtəlif vasitələrlə Vaqifin əsərlərinin müəyyən qismini mühafizə etməyə müvəffəq ola bilmişdir. Vaqif yaradıcılığının hafizələrdə qalan və ədəbiyyat maraqlıları tərəfindən köçürülüb saxlanılan ayrı-ayrı nümunələri bizə çata bilmişdir.

Vaqif yaradıcılığı lirik poeziyanın artıq müəyyən inkişaf yolu keçib formalaşmaqda olduğu bir dövrə təsadüf edir. Vaqif isə formalaşmaqda olan lirik şeri yeni realist inkişaf yoluna salaraq, onu xalq ruhuna, xalq zövqünə yaxınlaşdırmış, özünə qədərki fərqli bir yolla istiqamətləndirmişdir.

Vaqif yaradıcılığı ilə Azərbaycan şeri tarixində yeni bir dövr başlanır. Vaqif lirikası ilə poeziyada yeni bir səhifə açılır, poeziyamızda nıkbın bir əhvali-ruhiyyə, həyatı və dünyəvi gözəlliyə pərəstiş hissələri qüvvətlənir. Realist şerin ilk nümunələri onun adı ilə bağlıdır.

Vaqif yüksək zövq, incə hisslər, dərin və nikbin duyğular şairidir. Onun yaradıcılığında məhəbbət lirikası əsas yer tutur. Klassik şerimizin əsas mövzusu olan gözəllik şairin lirik qoşmalarında yeni bir mənə, yeni bir tərəvət kəsb edir. Aşıq şerimizdən gələn yüksək dünyəvilik Vaqif lirikasında istiqamətverici rol oynayır. Onun qələmə aldığı gözəllər bütün xarici məlahəti və daxili zənginliyi ilə təsvir edilir.

Vaqif, qoşmalarının mühüm hissəsini gözəlliyin təsvirinə həsr etmişdir.

Bu əsərlərdə təsvir olunan “sərv qədli”, “mina boylu,” “zülfü ənbər”, “şəkər göftarlı “ gözəllər eyni zamanda gözəl yerişi, gözəl duruşu, gözəl rəftar və danışığı ilə də şairin ruhunu oxşayan real insanlardır.

Oturuşun gözəl, duruşun gözəl,
Sallanışın gözəl, yerişin gözəl,
Xoyun, xülqün gözəl, hər işin gözəl,
Bəxş olub bu xubluc xudadan sənə.

Xarici gözəlliyin təsviri şairin şeirlərində əsas yer tutur.

Ənliyi, kirşanı neylər camalın,
Sən elə gözəlsən binadan, Pəri. –

deyərək təbii insan gözəlliyindən bəhs edən Vaqif sadə, həyatı təşbihlər vasitəsilə təsvir etdiyi gözəli oxucunun gözü qarşısında məharətlə canlandırma bilir.

Üzün ağ, dəyirmi, gözün məstana,
Baxışın bağrımı döndərdi qana.
Ağzın sədəf, dişlərin dir dürdana
Əcayib cəvahir lə’li sevmişəm.

Həlqalanır zülfün buxaq yanında,
Yay qaşların ucu qulaq dalında,
Zənəxdan içində yanaq yanında
Qara telli bir xətalı sevmişəm.

Vaqifin gözəlin portretini yaratmasını şairin başqa bir şerində belə müşahidə edirik.

Züflərin sünbüldür, yanağın lalə,
Baxışı tə’n edir vəhşi qəzalə,

Gözləri məstanə, ağzı piyalə,
Gərdəni minadır mənim sevdiyim.

Boyu yaraşığı sərvi xuraman,
Əndamıdır ağ gül, sinəsi meydan
Kələğayı gülgöz, libası əlvən,
Bir güli-rə'nadır mənim sevdiyim.

Vaqif, qoşmalarında qadın gözəlliyindən bəhs edərkən vəfa, sədaqət, təmizlik kimi sifətləri bu gözəlliyin ayrılmaz hissəsi olaraq götürür, elmi, mərifətli qadınları tərifləyir.

Özgə ilə hərgiz olmaya işi,
Qafiyə qəzəldən həm çıxa başı,
Bulaqtək qaynaya həm gözü, qaşı
Artıq ola həm kəmalı gözəlin.

Buradan aydın olur ki, Vaqif gözəllikdən danışarkən təkcə zahiri keyfiyyətlərə kifayətlənmir. O, qadınları mənəvi cəhətdən gözəl, həyalı, abırlı, incə zövqə malik insanlar kimi görmək istəyir.

Vaqif qadının mənəvi gözəlliyindən bəhs edərkən bəzən müasirlərindən fərqlənməyən məhdud görüşlərə də yol verir. O, bəzən qadınlara yalnız aşıqının zövqünü oxşayan müti bir məxluq kimi yanaşır. Bu ruhda olan şeirlərində Vaqif qadınları yalnız özünə ziynət verməklə məşğul olan, hər cür fəaliyyətdən kənarda, yalnız öz xarici görkəmi haqqında düşünən məşuqə kimi görmək istəyir. Mühitin təsirindən irəli gələn belə xüsusiyyətlər Vaqif yaradıcılığının məhdud cəhətləri kimi qiymətləndirilməlidir.

Vaqif şeirlərində şairin həyata optimist baxışından doğan şad bir əhvali-ruhiyyə, nikbin ruh əsas yer tutmaqdadır. Onun həyatın qədrini bilməyə, onun nemətlərini qənimət saymağa çağıran əsərlərində həyatı gözəllikləri dərinədən duyub, bütün bunlardan həzz almağı bacaran incə zövqlü bir şair ruhu hakimdir.

Onun əsərlərində Azərbaycan xalqının adət və ənənələri, yerli və məhəlli xüsusiyyətləri özünün parlaq əksini tapmışdır. Böyük şairin yaradıcılığında ruh yüksəkliyi və həyata bağlılıq əsas motivlərdən biridir. O, xalqdan qüvvət almış, xalq ədəbiyyatının nikbin əhvali-ruhiyyəsi ilə qidalanmışdır.

Şairin həyata nikbin baxışını ifadə edən əsərləri içərisində onun Vidadi ilə deyişməsi daha səciyyəvidir. Həyata bağlı olan şair hətta qarşılaşdığı çətinlikləri belə toy-bayram hesab edir, həyatın hər anından bacarıqla istifadə edib, nəşə ilə ömür sürməyi məsləhət görür.

Toy-bayramdır bu dünyanın əzabı,
Ağlı olan ona gətirər tabı.

Lakin Vaqifə xas olan bu ruh yüksəkliyi şairin bütün yaradıcılığı boyu davam etmir. Həyatın son illərində qarşılaşdığı ağır şərait şairin şəxsi əhvaliruhiyyəsində də təsir etməyə bilmir. Bu isə şairin yaradıcılığında kəskin dönüş yaranmasıyla nəticələnir. Həmin illərin məhsulu olan əsərlərin ruhunda ciddi dəyişiklik özünü göstərir. Bu zaman şairin yaradıcılığında ictimai motivlər, həyatın, zamanın gərdişindən şikayət öz əksini tapır. Həyatının son illərində yazdığı “Bax” rədifli qəzəli və “Görmədim” müxəmməsində şair həyatın keşmə keşlərində müəyyən acı təcrübəsi olan, çərxi-dövrənin ədalətsiz gərdişindən narazı bir insan kimi şikayətlənir. Əvvəl yazılan əsərlərdən fərqli olaraq bu şeirlərdə dərin hüzn, kədər, bədbin bir əhvali-ruhiyyə özünü göstərir.

Şair Vidadiyə yazmış olduğu “Bax” rədifli qəzəlinde dostuna müraciətlə “Gərdişi-dövrənin kəc rəftarından” ibrət götürməyə, həyatda baş verən bu cür gözlənilməz hadisələrdən dərs almağa çağırır.

Ey Vidadi, gərdişi-dövrəni-kəc rəftarə bax
Ruzigara qıl tamaşa, karə bax, kirdarə bax!
Həmin şeirdə Vaqif dostuna müraciət edərək
Baş götür bu əhli aləmdən ayaq tutduqca qaç,
Nə qıza, nə oğula, nə dusta, nə yarə bax!
– deyir.

Vaqifin Vidadiyə müraciətlə dediyi bu sətirlər onun bundan bir qədər əvvəl həmin dostu ilə deyişərkən dediyi:

Say qənimət diriliyin dəmini,
Keçən həmdəmlərin çəkmə qəmini,
Ağlın olsun sil gözünün nəmini,
Dəxi geri gəlməz onlar, ağlırsan! –

misralarından mənaca nə qədər fərqlidir. Eyni şəxsə müraciətlə söylənilən bu şeirlərin ruhunda aydın görünən ziddiyyət Vaqifin dünyagörüşü və yaradıcılığında olan kəskin dönüşün ifadəsi idi.

Vaqif yaradıcılığındakı bu dönüşü aydın ifadə edən başqa bir əsər isə onun “Görmədim” müxəmməsidir. Şairin ictimai məzmunlu əsərləri içəri-

sində mühüm yer tutan bu müxəmməsi Vaqif Məhəmməd bəy Cavanşirin hakimiyyəti illərində qələmə almışdır. Burada yaşadığı mühitdə həddindən artıq ədalətsizliklərə məruz qalan şairin etirazları, zəmanəsindən şikayətləri ifadə olunur.

Vaqif bu müxəmməsi yaşadığı mühitin və cəmiyyətin başdan ayağa qədər haqsızlıq üzərində qurulduğunu kəskin ifşa edən aşağıdakı beytlərlə başlayır:

Mən cahan mülkündə mütləq doğru halət görmədim,
Hər nə gördüm əyri gördüm, özgə babət görmədim.

Bu sətirlər Vaqifin ədalətsizlik hökm sürdüyü bir cəmiyyətə olan etirazı, yaşadığı mühitə qarşı kəskin ittihamı idi. Daha sonra isə şairin həmin cəmiyyətin ayrı-ayrı nümayəndələrinə, sultanlara, dərvişlərə, ədalətsiz bəylərə, din xadimlərinə və sədaqətsiz dostlara olan sonsuz nifrəti ifadə olunmaqdadır:

Nəfs əmmarə əlində sərbəsər olmuş əsir,
Həqqi batil eyləmişlər, işlənilir cürmi kəbir,
Şeyxlər şəyyad, abidlər əbusən qəmtərir,
Hiç kəsdə həqqə layiq bir ibadət görmədim.

Belə bir zamanda qədərbilməz insanlarla əhatə olunduğunu qeyd edən şair eylədiyi yaxşılıq əvəzinə həmişə pislilik gördüyünü söyləyir, dostluq etdiyi insanların ədavətindən şikayətlənərək:

Bulmadım bir dost kim, ondan bir ədavət görmədim. – deyir.

Cəmiyyətin özbaşınalığı, qanunsuzluq və ədalətsizlikləri ifşa edən bu şerində şair

Müxtəsər kim böylə dünyadan gərək etmək həzər! – deyərək bütün bunlara qarşı etiraz və nifrətini yekunlaşdırır.

Qeyd edildiyi kimi, bu əsər şairin Məhəmməd bəy Cavanşir tərəfindən gördüyü haqsızlıqların təsiri ilə qələmə alınmışdır. Lakin şeirdən aydın hiss olunur ki, Vaqif təkcə öz şəxsi narazılıqlarını ifadə etməklə kifayətlənmir, burada haqsızlıq üzərində qurulmuş ağıllı adamları zillətdə saxlayıb, alçaqları mötəbər hesab edən cəmiyyətin ədalətsizliyi, xanların şöhrət, hakimiyyət üçün apardıqları müharibə və qanlı siyasətə qarşı xalq etirazının ümumiləş-

dirilmiş bədii ifadəsi verilmişdir. Vaqifin şeirləri öz şəkli xüsusiyyətləri etibarilə də yenidir. Onun əsərlərində, xüsusən qoşmalarında dil son dərəcə bədii, canlı və sadədir.

Vaqif nə qədər şəhər mühitində yazıb yaratsa da, onun şeirlərində elat həyatından alınmış, kənddən gələn ifadələr daha mühüm yer tutur. O, “Quran oxuyan”, “üstündən, başından ənbər qoxuyan”, “əli polad iynəli” şəhər qadınlarını təsvir etsə də, bənzətmələri, təşbih və istiarələri kəndlə, kənd təbiəti ilə bağlıdır.

Şair gözəl saydığı hər şeyi həyatla, təbiət zənginlikləri ilə müqayisədə verir. Beləliklə, şairin gözəllik meyarı kənd təbiətidir. Odur ki, onun

İxtilatı şirin, sözü məzəli,
Ellər yaraşığı, ölkə gözəli. –

adlandırdığı gözəllər yaşılbaş sonaya, sərxoş ceyrana bənzədilən, “gül bədən”, “qönçə ağız”, “kəklük yerişli”, “maral baxışlı”, “sona sığallı”, “şahmar saçlı” qızlardır ki, bu sifətlərin hamısı kənddən, xalq ədəbiyyatından gəlir. Məhz buna görədir ki, Vaqif yaradıcılığı öz növbəsində şifahi xalq ədəbiyyatına da qüvvətli təsir göstərmişdir. Onun əsərləri hələ XVIII əsrdən başlayaraq aşıqlar və xanəndələr tərəfindən məclislərdə, yığıncaqlarda oxuna-oxuna davam etməkdədir.

Aşıqlar, xalq şairləri Vaqif irsini məhəbbətlə sevib onun yaradıcılığını yüksək qiymətləndirmişlər. Hələ şairin müasiri olan Aşıq Əli ona xitabən yazdığı şeirdə Vaqif yaradıcılığını belə qiymətləndirir:

Bu əsrdə şairlərin xanısan,
Müdərrisə bərabərsən yəni sən.
Lütfün mədənisən, fəzlin kanısan
Eşidənlər sözlün səminə gəlmiş.

XIX və XX əsr aşıqlarının çoxu Vaqifin mövzularını təkrar etmiş, onun kimi qoşmalar yaratmağa çalışmış, onun qafiyələrini, rədiflərini və bədii ifadələrini dönə-dönə işlətmişlər. Xüsusən Aşıq Ələsgərdən sonra məşhur ustad aşiq kimi tanınan Bozalqanlı Aşıq Hüseynin yaradıcılığında Vaqifin qüvvətli təsiri hiss edilir. Onun qoşmaları içərisində Vaqifin misralarına çox rast gəlmək olur.

Şifahi xalq şeirindən gələn və Vaqifin yaradıcılığında yüksək bir zirvəyə qalxan həyatsevərlik XVIII əsr Azərbaycan poeziyasının ən böyük nailiyyəti və üstünlüyüdür.

Vaqif şeir dilimizi ərəb, fars tərkiblərindən, müəmmalı ifadələrindən təmizləyərək canlı xalq dilinin obrazlı ifadələrindən istifadə etmək yolu ilə

sadələşdirmiş və zənginləşdirmişdir. Vaqifin poeziya dilimizə gətirdiyi yeniliklər bu günə qədər realist şerimizin inkişafı üçün əsas bir zəmin olmuşdur.

Məhz buna görə də Vaqif şerinin realist istiqamətini görə M.F.Axundov Vaqif poeziyasındakı realizmə olan belə meylı yüksək qiymətləndirmişdir.

Firudin bəy Kəçərli isə onu milli şair adlandıraraq yazırdı: “Onun şeir və qəzəliyyatı bizim Azərbaycan türklərinə ziyadə xoş gəlir və hər nə onun qələmindən zühura gəlibsə... tamamisi ürəkdən və həqiqi həyatdan nəşət edən əsərlərdir. Milli şairlərimizdən onun kimi sadə və açıq lisanda və ana dilimizin şivəsində şeir və qəzəl yazan az olub”.

Vaqif özündən sonra gələn şerimizin inkişafına qüvvətli təsir göstərmişdir.

Şairin əldə olan şeir inciləri də onun zəngin yaradıcılığı haqqında geniş danışmaq üçün imkan verir. Vaqif şerinin böyük həyatı qüvvəsini hiss edib ədəbiyyatımızın inkişafına göstərdiyi qüvvətli təsiri yüksək qiymətləndirən Firudin bəy Kəçərli həsrətlə yazırdı: “Hərgah Vaqif və Vidadi kimi məşhur şairlər özgə millətlər arasında zühur etmiş olsaydılar, bişübhə indiyə kimi onların asar və əşəri dəfəat ilə çapdan çıxıb əbnayi-millət içərisində yayılmışdı.

Onların qəbri üstündə nişangah qoyulmuşdu və vəfatlarının əlli və yüz sənəlik yubileyisi yomi alisi artıq cəlal və təntənə ilə yad olunmuşdu.”

Şairin abidəsi Azərbaycanın gözəl paytaxtında xalqımızın görkəmli sənətkarları sırasında əzəmətlə dayanır.

Vaqif irsi hələ şairin yaşadığı dövrdə diqqəti cəlb etmişdir. Vaqifin əsərləri ilk dəfə bir kitab şəklində toplanaraq 1856-cı ildə Teymurxanşurada “Vaqif və sair müasiri” adı altında çap etdirilmişdir.

Sonralar Vaqifin əsərlərini M.F.Axundov çap etdirmək istəmişdir. Axundovun topladığı materiallardan istifadə edən Adolf Berje həmin əsərləri 1867-ci ildə Leypsiqdə nəşr etdirmişdir. Vaqifin əsərlərini M.F.Axundovun tapşırığı ilə Hüseyn Əfəndi Qayıbov toplamağa çalışmışdır. Lakin onun topladığı əsərlər çap edilə bilməmişdir.

Vaqifin əsərləri 1908-ci ildə “Tazə həyat” qəzetinin müdiri Haşım bəy Vəzirov tərəfindən nəşr edilmişdir.

1925-ci ildə Səlmən Mümtaz Vaqifin şeirlərindən bir hissə toplayaraq “Kommunist ” qəzeti nəşriyyatında çap etdirmişdir. Yenə də şairin həmin müəllif tərəfindən toplanılan şeirləri 1937-ci ildə çap olunmuşdur. Vaqifin əsərlərinin elmi nəşri 1945-ci ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Nizami adına Dil və Ədəbiyyat İnstitutu tərəfindən nəşr olunmuşdur.

Bakıda Nizami muzeyi binasında Azərbaycanın görkəmli yazıçıları sırasında Vaqifə də heykəl qoyulmuş, böyük xalq şairi Səməd Vurğun Vaqifin şərəfinə bir sıra gözəl şeirlər yazmışdır. Səməd Vurğun öz şeirlərində Vaqifin əsərləri ilə tərbiyələndiyini də qeyd etmiş, ən yaxşı əsərlərindən hesab olunan “Vaqif” dramını da böyük şairin həyatına həsr etmişdir.

Vaqifin oxuculara təqdim olunan bu nəşri əlyazmaları əsasında tərtib edilmiş, 1937-ci ildə Azərənşr tərəfindən Vaqifin çap edilmiş külliyyatı ilə müqayisə edilib dürüstləşdirilmişdir. Təqdim edilən həmin kitabda Vaqifin bu vaxta qədər nəşr olunmamış bir sıra şeirləri başqa əlifbalarla XIX əsrin əvvəllərində yazıya alınmış əlyazmalarından köçürülmüşdür. Eyni zamanda Qaracadağlı Əndəlibin Leninqrad Şərqsünaslıq İnstitutunun əlyazmaları şəbəsində saxlanılan əsərlərinin sonundakı əlavələrdən və Azərbaycan Elmlər Akademiyasında mövcud olan cümlərdən istifadə edilmişdir.

Bələliklə, bu elmi nəşrdə Vaqifin əsərlərinin mühüm bir hissəsi əhatə edilmişdir. Lakin bu heç də o demək deyildir ki, Vaqifin bütün əsərləri kitabda toplanmışdır. Çox ehtimal ki, xüsusi əllərdə olan və tədqiqatçılara çatmayan cümg və əlyazmalarında şairin çap edilməmiş əsərləri vardır.

Həmid Araslı